

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

PERSPECTIVE DIRECTIONS TO IMPROVE THE COMPETITIVENESS OF SMALL ENTERPRISE IN THE MARKET ECONOMY

У статті висвітлено та обґрунтовано пріоритетні напрями підвищення конкурентоспроможності суб'єктів малого підприємництва в Україні, виділено причини, що гальмують розвиток малого підприємництва в Україні, визначено сутність конкурентоспроможності. Доведено, що вирішення проблеми розвитку конкурентоспроможного малого підприємництва має бути пов'язане зі створенням загальних сприятливих умов для здійснення економічної і господарської діяльності. Проаналізовано показники структурної статистики по суб'єктах господарювання. Здійснено аналіз основних ключових напрямів державної політики у сфері сприяння розвитку малих підприємств та визначено першочергові заходи щодо подолання кризових явищ, у тому числі в галузі розвитку фінансування і кредитної підтримки малих підприємств. Визначено проблему, поставлено завдання, проаналізовано останні дослідження і публікації.

Ключові слова: мале підприємництво, переваги та недоліки малого підприємництва, державне регулювання, конкурентоспроможність.

В статье освещены и обоснованы приоритетные направления повышения кон-

курентоспособности субъектов малого предпринимательства в Украине, выделены причины, тормозящие развитие малого предпринимательства в Украине, определена сущность конкурентоспособности. Доказано, что решение проблемы развития конкурентоспособного малого предпринимательства должно быть связано с созданием общих благоприятных условий для осуществления экономической и хозяйственной деятельности. Проанализированы показатели структурной статистики по субъектам хозяйствования. Представлен анализ основных ключевых направлений государственной политики в области содействия развитию малого предпринимательства и определены первоочередные меры по преодолению кризисных явлений, в том числе в области развития финансирования и кредитной поддержки малых предприятий. Определена проблема, поставлено задание, проанализированы последние исследования и публикации.

Ключевые слова: малое предпринимательство, преимущества и недостатки малого предпринимательства, государственное регулирование, конкурентоспособность.

УДК 330.101.542

Кузьменко А.В.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-
економічного університету

Козакова А.С.

студентка
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-
економічного університету

The article highlights and substantiates the priority areas for improving the competitiveness of small businesses in Ukraine, highlights the reasons hindering the development of small businesses in Ukraine, defines the essence of competitiveness, highlights the most important factors of competitiveness of small enterprises. Analyzing foreign experience of improving the competitiveness of small enterprises and the direction of state policy in the field of support small business development allowed us to develop a number of proposals to improve the competitiveness of small enterprises. It is also proved that the solution of the problem of developing competitive small business should be connected with the creation of general favorable conditions for carrying out economic and business activities. The indicators of structural statistics on business entities and statistical data of the structure of enterprises in the dynamics are analyzed. The authors also provided an analysis of the main key directions of state policy in the field of promoting small business development and identified priority measures to overcome the crisis, including in the field of financing development and credit support for small enterprises. Today enterprises of the small business sector are systems that operate during instability with constant threats, which create a complex, heterogeneous and difficult to predict situation. It is proved that the process of sustainable development of the economy, first of all, is due to the emergence of society on a new stage scientific and technological progress, the emergence of new means of production, new sources of raw materials, new technologies. Under the influence of these changes improved methods production management, organizational structure, development specialization, cooperation and combination of production. The article defines the problem, the task, analyzed the latest research and publications. The study was performed using modern software and computer technology for processing information, the necessary scientific and theoretical, statistical and analytical materials were partially obtained from the Internet.

Key words: small business, advantages and disadvantages of small business, government regulation, competitiveness.

Постановка проблеми. Малий бізнес в Україні протягом останніх років був поставлений у досить жорсткі й важкі для виживання умови. Незважаючи на те що в Україні влада давно декларує про підтримку малого і середнього бізнесу, й у цьому напрямі зроблено досить багато, зокрема створено інфраструктуру, задіяно різні фінансові механізми державної підтримки, понад десять років діють відповідні цільові програми, все ж прийняті заходи не забезпечують зниження фіскального навантаження та обмеження адміністративного тиску, не призводять до очікуваних структурних змін в економіці та зростання в ній частки малого та середнього бізнесу порівняно з показниками розвинених країн. У нашій країні для перспективного розвитку малого бізнесу необхідні: державна

підтримка; залучення інвестицій, як вітчизняних, так і іноземних; інновації; знижені ставки податку на прибуток для малих підприємств. Також слід мінімізувати вплив бюрократії на малий бізнес, зробити якомога простіше процедуру реєстрації, скоротити число контролюючих органів і перевірок, продовжити процес скорочення кількості ліцензованих видів діяльності та продукції.

В умовах сьогодення мале підприємництво має низку проблем, що перешкоджають його розвитку та підвищенню конкурентоспроможності, тому в перспективі необхідні збільшення фінансових ресурсів державної підтримки, зниження ставки оподаткованої бази, залучення інвесторів і підвищення мотивації для створення власного бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Пошуком шляхів розвитку та підвищення конкурентоспроможності малого підприємництва в Україні займалися такі науковці, як В.А. Гайдук, О.І. Піжук, В.Г. Лагно, Ю.О. Силкіна. Дослідженням проблем розвитку малого підприємництва та визначенням переваг та недоліків займалися З.В. Квасній, І.В. Труніна, а вивченню особливостей його державного регулювання і становлення на національному та регіональному рівнях присвятили свої праці О.М. Лозовський та А. Мельник.

Проблема підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання знайшла своє відображення у працях таких вітчизняних учених-економістів, як: Г.Т. П'ятницька, В.М. Гельман, В.П. Мартиненко, І.О. Парфенчук, В.І. Борейко, О.Г. Головніна, І.М. Труніна, Н.П. Тарнавська, Є.О. Діденко, Н.В. Михайлова, Н.О. Мартіга. Конкурентоспроможність суб'єктів малого підприємництва розглядалася в роботах З.В. Варналія, С.П. Дриги, С.А. Кречотуна, Н.В. Гришиної, О.С. Єфремової, Н.М. Дідуха, І.В. Радамовської.

Дослідження проблеми управління конкурентоспроможністю суб'єктів малого підприємництва показало, що досі в працях науковців залишається недостатньо висвітленим питання управління конкурентоспроможністю суб'єктів малого підприємництва.

Постановка завдання. Мета статті полягає в обґрунтуванні пріоритетних напрямів підвищення конкурентоспроможності суб'єктів малого підприємництва в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У широкому сенсі слова, конкурентоспроможність – це характеристика об'єкта, що відображає його здатність задовольняти конкретні потреби порівняно з аналогічними об'єктами, що представлені на певному ринку. Для споживачів підвищення конкурентоспроможності малих підприємств означає зниження вартості вироблених товарів і послуг, поліпшення їхньої якості, збереження сприятливого з екологічного погляду середовища проживання тощо. Малі підприємства пов'язують зміцнення своєї конкурентної позиції, головним чином, зі збільшенням прибутку, розвитком матеріально-технічної бази, підвищенням віддачі від використовуваних ресурсів і т. ін.

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку підприємства малого бізнесу в розвинених країнах створюють значну частину валового внутрішнього продукту і впливають на темпи його розвитку. Розвиток малого підприємництва повинен бути пріоритетним завданням в економічній політиці України, тому що від динамічного і сталого функціонування цього сектору економіки залежать формування ефективного конкурентного середовища та підвищення рівня життя населення. І тут важливо відзначити, що малий бізнес, перш за все,

має соціальну основу, оскільки забезпечує громадян матеріальними благами і робочими місцями.

Для економіки будь-якої країни значення малого підприємництва визначається такими факторами, як:

- 1) частка малого підприємництва в загальній чисельності суб'єктів ринкової економіки;
- 2) частка приросту валової продукції малого підприємництва в прирості валового внутрішнього продукту;
- 3) сума податкових надходжень у бюджеті за рахунок суб'єктів малого бізнесу;
- 4) забезпечення населення новими робочими місцями;
- 5) найбільш повне задоволення потреб населення різними товарами і послугами тощо.

Слід зауважити, що в умовах ринкової економіки дослідження конкурентоспроможності малого підприємництва сприяє вирішенню проблеми сталого розвитку країни, що робить його найбільш привабливими для реалізації інвестиційних та інноваційних проектів. Так, інвесторам дані про рівень конкурентоспроможності тих чи інших малих підприємств дають змогу знизити ризики неповернення коштів і гарантувати отримання прибутку, постачальникам – знайти платоспроможних партнерів, замовникам – в установлені терміни отримати якісну продукцію, що відповідає сучасним вимогам, тощо. Розвиток конкурентоспроможності малих підприємств має особливе значення для сталого розвитку. Підвищення конкурентоспроможності допомагає налагодженню економічних зв'язків між підприємствами, формування позитивного його іміджу в країні і світі за рахунок розширення географічних кордонів діяльності малих підприємств, створює умови для підвищення якості життя (забезпечення соціальної стійкості) і т. ін.

Розвиток у країні можна вважати стійким, якщо стабільно і динамічно поліпшуються показники якості життя населення, економічного, науково-технічного потенціалу тощо. При цьому показники сталого розвитку країни, на поліпшення яких впливає зростання конкурентоспроможності малих підприємств, можна умовно розділити на три групи: *економічні* (частка малих підприємств у загальній чисельності підприємств, частка інвестицій у малі та середні підприємства в загальному обсязі інвестицій, ступінь зносу основних виробничих засобів малих підприємств); *науково-технічні* (кількість інноваційно активних малих підприємств у країні, чисельність зайнятих у науці і науковому обслуговуванні, витрати на науку); *соціальні* (головним чином, показники якості життя населення (житлові умови населення, демографія, освіта).

Необхідно виділити основні причини, що гальмують розвиток малого бізнесу в країні:

- 1) відносно складна економічна обстановка в країні: спад виробництва в окремих підприєм-

ницьких структурах муніципальних утворень, розрив господарських зв'язків, погіршення платіжної дисципліни, високий рівень процентних ставок, слабка правова захищеність;

2) низький рівень організаційно-економічних і правових знань підприємців, відсутність належної ділової етики, господарської культури як у бізнесі, так і в державному секторі;

3) недопрацьовані організаційні і правові основи регулювання розвитку підприємництва на рівні місцевого самоуправління;

4) низька ефективність дії механізмів державної підтримки малого бізнесу.

За даними Держкомстату, станом на 01.01.2017 в Україні налічувалося 338 256 суб'єктів господарювання, з яких 322 920 – суб'єкти малого підприємництва. Протягом 2015-2017 рр. спостерігається зменшення кількості суб'єктів малого підприємництва, а також зменшення кількості суб'єктів господарювання середнього підприємництва.

Структуру підприємництва в економіці України в 2015-2017 рр. зображено в табл. 1. Відсоткове співвідношення подано на рис. 1 (великі підприємства – 0,12%, середні – 4,42%, малі підприємства – 95,47%).

У структурі вітчизняного підприємництва за розмірами підприємств станом на 01.01.2017

частка малих підприємств має найбільше значення на відміну від великих і середніх підприємств – 95,47%.

Нині мале підприємництво є досить потужним сектором господарського комплексу України, в якому станом на 2017 р. працювало 24,5% найманих працівників.

Переваги та недоліки розвитку малого підприємництва в економіці України проаналізовано на рис. 2.

До найважливіших чинників конкурентоспроможності малих підприємств можна віднести:

1) чинники, пов'язані з виробництвом продукції: інвестиційна активність у країні; попит і пропозиція на ринку праці; кількість конкурентів; кількість постачальників матеріально-технічних ресурсів; наявність підготовки та перепідготовки кадрів у вишах; доступ до інформаційних ресурсів; використання нових матеріалів і технологій тощо;

2) чинники, пов'язані із задоволенням інтересів споживачів продукції: платоспроможний попит споживачів на продукцію, вироблену малими підприємствами; демографія (кількісний склад сімей, вікова структура населення) та ін.

На нашу думку, зазначені чинники конкурентоспроможності малих підприємств, аналіз зарубіжного досвіду підвищення їхньої

Таблиця 1

Показники структурної статистики по суб'єктах господарювання

Рік	Підприємства				
	Усього	великі	середні	малі	з них мікропідприємства
Кількість суб'єктів господарювання, одиниць					
2015	343440	423	15203	327814	284241
2016	306369	383	14832	291154	247695
2017	338256	399	14937	322920	278102

Джерело: [5]

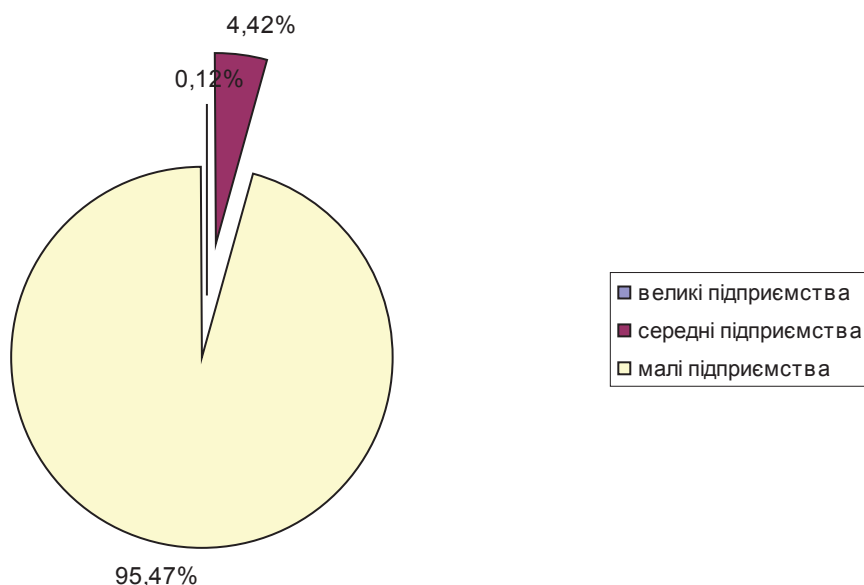

Рис. 1. Структура підприємств в Україні станом на 2017 р.

	Для малого підприємництва	Для держави
Переваги	<ul style="list-style-type: none"> - запровадження НТП; - гнучкість виробництва; - активна співпраця з великим і середнім бізнесом; - швидко прийняття управлінських рішень; - досвід і кваліфікація персоналу 	<ul style="list-style-type: none"> - зростання зайнятості населення; - працюють у неперспективних галузях; - зростає кількість власників; - швидко насичується ринок товарами і послугами; - зростає надходження податків і зборів
Недоліки	<ul style="list-style-type: none"> - зростає ризик банкрутства; - чутливість до впливу фінансової кризи; - постійна адаптація до умов ринку; - обмеження власних фінансових ресурсів; - обмежене отримання кредитних ресурсів; - незначні можливості для розширення підприємства; - чимала залежність від рівня державної підтримки 	<ul style="list-style-type: none"> - надання пільг в оподаткуванні, ліцензуванні, кредитуванні підприємств малого підприємництва; - зростають державні витрати на інформаційну, матеріально-технічну, монетарну, інвестиційну підтримку підприємств малого бізнесу; - зростання кількості підприємств-банкрутів

Рис. 2. Основні переваги та недоліки малого підприємництва в економіці України

Джерело: сформовано на основі [6]

конкурентоспроможності та напрями державної політики у сфері підтримки розвитку малого підприємництва дають змогу розробити низку пропозицій щодо підвищення конкурентоспроможності малих підприємств:

1) розвиток співпраці влади, інвесторів (включаючи банки), малих підприємств, передусім підтримка інноваційно активних підприємців. Активний розвиток у країні форм державно-приватного партнерства;

2) пільги на інвестиції, позики і дотації, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності малих підприємств, виведенню їх на зовнішній ринок і підвищенню престижу країни на зовнішньому ринку;

3) стимулювання банківських інвестицій в основні виробничі засоби, у тому числі шляхом надання їм державних гарантій;

4) удосконалення нормативно-правової бази реєстрації та здійснення діяльності малого бізнесу.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, вирішення проблеми розвитку конкурентоспроможного малого підприємництва має бути пов'язане зі створенням загальних сприятливих умов для здійснення економічної і господарської діяльності для всіх суб'єктів, що визначаються відповідно до критеріїв, установлених законодавством, незалежно від їхнього поло-

ження на ринку, фінансового стану, форми власності, виду підприємницької діяльності, галузевої приналежності.

Сьогодні підприємства сектору малого підприємництва є складними системами, що функціонують в умовах нестабільності з постійними джерелами нових можливостей і загроз, що створюють складну, неоднорідну і важко передбачувану обстановку.

Процес сталого розвитку економіки передусім зумовлений виходом суспільства на новий рівень НТП, появою нових засобів виробництва, нових джерел сировини, нових технологій. Під впливом цих змін удосконалюються методи управління виробництвом, організаційна структура управління, розвиваються спеціалізація, кооперація і комбінування виробництва.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лифиц И.М. Формирование и оценка конкурентоспособности товаров и услуг. Москва : Юрайт, 2004. С. 146.
2. Хруцкий В.Е., Корнеева И.В. Современный маркетинг: настольная книга по исследованию рынка. Москва : ФиС, 2005. С. 133.
3. Гайдук В.А. Развитие малого предприятия та його вплив на економіку регіону. *Економіка і регіон*. 2012. № 1. С. 34-38.

4. Гоголь Т.А. Особливості діяльності підприємств малого бізнесу та їх вплив на розвиток економіки країни. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2011. № 3 (52). С. 145-154.

5. Держкомстат. Національні показники. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 30.05.2019).

6. Нечивілова Н.І. Концептуальне осмислення базових категорій підприємницької діяльності «малий бізнес», «мале підприємництво», «мале підприємство». *Вісник НТУ «ХПІ». Технічний прогрес та ефективність виробництва*. 2012. № 26. С. 65-66.

7. Піжук О.І. Розвиток малого підприємництва як один зі шляхів гармонізації гендерних процесів в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2011. № 1. С. 466-476.

REFERENCES:

1. Lifits I.M. (2004) *Formirovanie i otsenka konkurentosposobnosti tovarov i uslug* [Formation and evaluation of the competitiveness of goods and services]. Moscow : Yurayt, p. 146. (in Russian).

2. Khrutskiy V.E., Korneeva I.V. (2005) *Sovremennyy marketing: nastol'naya kniga po issledovaniyu rynka* [Modern marketing: a reference book on market research]. – Moscow. : FiS, p. 133. (in Russian).

3. Ghajduk V.A. (2012) Rozvytok malogho pidpryemnyctva ta jogho vplyv na ekonomiku rehionu [The development of small business and its impact on the economy of the region]. *Ekonomika i rehion*. no. 1, pp. 34-38.

4. Ghogholj T.A. (2011) Osoblyvosti dijialnosti pidpryemstv malogho biznesu ta jikh vplyv na rozvytok ekonomiky krajiny [Features of the activities of small business enterprises and their influence on the development of the country's economy]. *Visnyk Chernighivskogho derzhavnogho tekhnologhichnogho universytetu. Zbirnyk*. Chernihiv: ChDTU, no 3 (52), pp. 145-154.

5. Derzhkomstat. Nacionaljni pokaznyky. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 30 May 2019).

6. Nechyvilova N.I. (2012) Konceptualjne osmyslennja bazovykh kategorij pidpryemnyctvoji dijialnosti «malj biznes», «male pidpryemnyctvo», «male pidpryemstvo» [Conceptual conception of the basic categories of entrepreneurship "small business", "small business", "small enterprise"]. *Zbirnyk naukovykh pracj «Vestnyk NTU «KhPY» : Tekhnichnyj prohres ta efektyvnistj vyrobnyctva*. no. 26, pp. 65-66.

7. Pizhuk O.I. (2011) Rozvytok malogho pidpryemnyctva jak odyn iz shljakhiv gharmonizaciji ghenyrynykh procesiv v Ukrajinі [Small business development as one of the ways to harmonize gender processes in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh pracj Nacionaljnogho universytetu derzhavnoj podatkovoj sluzhby Ukrajinj*. no. 1, pp. 466-476.

Kuzmenko AnnaCandidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Management
Kharkiv Institute of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics**Kozakova Anna**Student
Kharkiv Institute of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics**PERSPECTIVE DIRECTIONS TO IMPROVE THE COMPETITIVENESS
OF SMALL ENTERPRISE IN THE MARKET ECONOMY**

The purpose of the article. The purpose of the article is to justify the priority areas for improving the competitiveness of small businesses in modern economic conditions.

Methodology. The authors also provided an analysis of the main key directions of state policy in the field of promoting small business development and identified priority measures to overcome the crisis, including in the field of financing development and credit support for small enterprises.

Analyzing foreign experience of improving the competitiveness of small enterprises and the direction of state policy in the field of support small business development allowed us to develop a number of proposals to improve the competitiveness of small enterprises. It is also proved that the solution of the problem of developing competitive small business should be connected with the creation of general favorable conditions for carrying out economic and business activities. The indicators of structural statistics on business entities and statistical data of the structure of enterprises in the dynamics are analyzed.

It is proved that the process of sustainable development of the economy, first of all, is due to the emergence of society on a new stage scientific and technological progress, the emergence of new means of production, new sources of raw materials, new technologies. Under the influence of these changes improved methods production management, organizational structure, develop specialization, cooperation and combination of production.

Results. Solving the problem of developing competitive small businesses should be related to the creation of general favorable conditions for economic and business activities for all entities, determined in accordance with the criteria established by law, regardless of their position in the market, financial condition, form of ownership, type of business activity, industry affiliation.

Today, small business enterprises are complex systems that operate during instability with constant sources of new opportunities and threats, creating a complex, heterogeneous and difficult to predict situation.

The process of sustainable development of the economy, in the first place, is due to the emergence of society to a new level of scientific and technical progress, the emergence of new means of production, new sources of raw materials, new technologies. Under the influence of these changes, production management methods, organizational structure of management are improved; specialization, cooperation and a combination of production are developed.

Practical implications. In modern conditions, small business has a number of problems that hinder its development and increase competitiveness; therefore, in the future, it is necessary to increase financial resources of state support, reduce the tax base, attract investors and increase motivation to create your own business.

Value/originality. In our work, we considered an issue of improving the competitiveness of small enterprises in today's market conditions. Competitiveness is a characteristic of an object, reflecting its ability to meet specific needs compared to similar objects represented in a particular market. For consumers, improving the competitiveness of small enterprises means reducing the cost of goods and services produced, improving their quality, maintaining a favorable, from an environmental point of view, environment.